

23.21x26.18	1	4	עמוד	ספרים - הארץ	16/12/2016	56395967-0
ספרים של הוצאת כת - 70076						

לא הכל כלול

הרומן של אביבית משמרי מתמקם בפניה לא מאוכלסת של הספרות העברית: סיפורי מסע שלא מחכה בסופם גאולה מהפכנית. הגיבורה שלו מבקשת להחזיר את הזמן לאחור, אך הזיכרון טורק את הדלת

צילום: פטר רובינט

הוא היה צריך להיות נובלה ולא רומן: חציו הראשון יוצר אווירה, אך יש בו דלילות עלילתית ועיצוב יתר סגנוני. הוא דומה לחדר מקושט בחפ"צ אמנות אך נטול רהיטים, שקשה לשהות בו לאורך זמן. הרומן אמנם גם עתיר דימויים יפים ומפתיעים: "משהו המשך להעיק בתוכה, כמו חפץ עודף שמקשה על סגירת מזוודה. אבל היא לחצה בכוח, עד שהמזודה נחתמה ולא נפתחה עוד. איוו תקופה נהדרת זו היתה". אך לעתים העיצוב הפואטי לא אחיד, חורק: "יש תוכנות שמגיעות לא בתרועות חצור צרה, אלא בפריטת אצבעות והירה על מיתר נבל יחיד". כתיבה פואטית לא יכולה לסבול קלישאות; משמרי מכירה את סודותיו של זרם התודעה, אך הויקוק תלוי במחיקה סבלנית, שלא תמיד נעשתה.

ובכל זאת, הרומן מצוי בפניה לא מאוכלסת בספרות העכשווית ויש בו מקצב שור לה. על רקע התרועעות הרגשניות והקולניות של גילוי וגאולה שמציעה הספרות העברית לקוראיה, הוא מבשר שקט מפוכח, מתאוה לתיקון שחומק ממנו. ויש בו סיפור שלא מסופר דיו, גם אם הוא מקיף את החיים: לעתים לזיכרון יש תפקיד, דווקא משום שעם חלוף הזמן הוא התעוות וסולף. הוא מציע נחמה ולא גאולה, ופיתוי המגע בו עלול לגבות מחיר.

אולם העיר זרה, לא מוכרת לה עוד. טריסטן לא זוכר אותה ואינו מתעניין בה, וגם בני משפחתו נוהגים בה בחשדנות. הם מעולם לא ראו בה בת בית, לא שיתפו אותה בסודותיהם ואינם מצפים ממנה לדבר: אין להם מה לתת לה, והם לא צריכים ממנה מאום. איריס נעשית נואשת, כופה עצמה עליהם. היא מעוניינת להוכיח משהו לעצמה, וגם לטריסטן: שאמו המנוחה אהבה אותו ושהיא עצמה היתה עדה ושרת תפה לאהבה שהופנתה אליו. אולם הסיפור של המשפחה ההולנדית סבוך וזר; אין לה מקום בו.

אין זה סיפור מסע סטנדרטי, וכמעט כל אלמנט סגנוני או עלילתי ברומן מדגיש זאת: הדרמה שמתרחשת באמסטרדם היא קטנה, מינורית, כורעת תחת כובד הציפיות שהגיבור רה מעמיסה עליה. הגיבורה היא פגור מה, לא מודעת וטועה, והנסיעה לא מעניקה לה את הגאולה שאליה היא משתוקקת. האפקט הזה, שמשמרי חונכת לקראתו בהדרגה את הקורא, הוא אמיץ וכנה. הסיפור שהיא מגורלת מעורר עניין ורגש, מפני שהוא מתאר אמת שמתקיימת בחיים, אך פחות מכך בספרות.

אך גם אם "הפינה של טריסטן" הוא יצירה ספרותית חריגה, היא סובלת מכמה בעיות שגורות, בעיקר בהקשר המבני והסגנוני של הרומן.

החמצה ותבוסה, כי "חיי הנפש שלה נוקו כולם אל חלומות ששמרה לעצמה בלי שתנסה להגשימם עוד". איריס היא גרושה ואם לילד שסוגר על חייה, עובדת בחנות בגדים ונטרלת תוכניות לגבי עתידה. בעבר היתה גוררה פרק זמן באמסטרדם, וזו היתה תקופת שיא בחייה: זמן של הזדמנות, הרפתקה וריגוש. היא התפרנסה מעבודת חלקית כשמרספית בביתה של אמנית נערצת, וטיפלה בבנה הקטן והמלאכי טריסטן. כשהאמנית חלתה בסרטן, עבודתה הופסקה וגם חייה הסוערים שם נקטעו.

שנים לאחר מכן היא חוזרת לאמסטרדם ובאמתחתה רישום של האמנית. היא מבקשת להעניק אותו לטריסטן, שגדל בינתיים ונעשה גבר צעיר המניעים שלה אינם ברורים דיים, מופעלים על ידי כוחות לא-מורעיים: אולי לשוב להבטחה הנוצצת של צעירותה, שעליה היא מתרפקת באין ברירה, מציירת אותה בדמיון כהבטחה של חיים ראויים לה; ואולי כדי לשחזר את המופע האמיתי שלה, שאו, לפני שנים, היה מסור וסבלן. היא חשה שנוצר שם שיבוש שמי שפיע על חייה, וכדי להחלים עליה למצוא אותו ולתקנו.

חייה כשהיא מצוידת בתוכנות ובמודעות עצמית חדשה. זה סיפור של פיכחון וגאולה, שלעתים מזומנות מעוגן במסע פיזי: ההתרחקות מהשגרה, כמו גם האתגרים שמלווים חוויה של זרות, נחוצים כדי לנהל חשבון נפש ולנסח קול עצמאי.

רומנים ישראלים רבים מנהלים את המסע הזה על פני זמן: הגייבור שב לעבר, בעקבות סוד משפחתי שטמון בעליית הגג או גילוי מרעיש על חייה המסתוריים של הסבתא. דפוס כזה מתבקש בספרות צעירה, שמתמודדת עם שאלות של עומק היסטורי ושל הזכאות לו. רק לעיתים נדירות דמויות עבריות חוצות את גבולות הארץ. כשהן עושות זאת, סיפורן צפוי מראש: הוא נענה לפנטזיה קצובה-בזמן של שחרור ערכי מיני או רגשי. בסופו של דבר, "חוץ לארץ" הוא רק מטאפורה של החיים האחרים שהן מבקשות פה, והן שבות הביתה בתחושת הישג ומרפא.

גם איריס, גיבורת הרומן של משמרי, נוסעת לאמסטרדם כדי לבקש מרפא. היא נמלטת משגרת חיים של

הפינה של טריסטן

אביבית משמרי. הוצאת כת, 246 עמודים, 88 שקלים

עמרי הרצוג

פרה החדש של אביבית משמרי אינו רומן שגרתני. הוא צובר משמעות וערך ככל שמתקדמת הקריאה בו, משום שהוא פורע מוסכמות עלילתיות וסגנוניות שכיחות בספרות הישראלית העכשווית. הוא ניצב מנגד להן בכוונה תחילה; וכדרכם של הניצבים מנגד, הוא משלב בין התרסה לבין התכנסות בעצמו. ליתר דיוק, "הפינה של טריסטן" מפר את המוסכמות של רומן החניכה, שהוא הסיפור הנפוץ ביותר במקומותינו. זה סיפור מסעה של דמות אחת, שבו היא מתעמתת עם עברה, מכירה בעוצמתן המסרסת של המגבלות שהוטלו עליה וחוזרת לשגרת